

Monumentnummer*: 516465

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijksmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82739/191

Woonplaats* Leeuwarden
Gemeente* Leeuwarden
Provincie* Fryslân

Locatiennaam Leeuwarden
Locatieomschrijving Binnenstad

Kadastrale gemeente* Leeuwarden
Sectie* C
Kadastraal object*
Appartement aanduiding
Grondperceel 2234

Omschrijving**

Inleiding

WINKELHUIS, in 1885 ingrijpend vernieuwd in stijlzuivere Hollandse neorenaissance die zelfs zijn opmerkelijke, oorspronkelijke winkelpui heeft behouden. Door stijlvergelijking kan het ontwerp toegeschreven worden aan W.C. de Groot of H.H. Kramer.

De Nieuwestad, vanouds een gracht met woon- en bedrijfspanden veranderde in de tweede helft van de negentiende eeuw snel tot het belangrijkste winkelgebied van de stad. In de meeste gevallen zijn bestaande panden op de begane grond tot winkelruimten verbouwd; gevels doorbroken tot gevelpuien. Het begin van een voortdurende metamorfose. Relatief zijn er in de periode 1850 tot 1940 in het winkelgebied maar weinig panden die grotendeels of geheel en al voor de winkelfunctie, met meestal een bovenwoning, vernieuwd zijn. Zeldzaam zijn de vernieuwde winkelhuizen die daarna ongeschonden de tijd doorgekomen zijn. Interieurs uit die tijd zijn nauwelijks bewaard. Nieuwestad 71 op de hoek van de Nieuwesteeg is in 1885 grotendeels als nieuw winkelpand gebouwd, heeft nog een gaaf exterieur, maar is intern diverse malen verbouwd.

De opdrachtgever tot de vernieuwing van het pand was Tjalling Petrus Plantenga, in 1851 geboren in Leeuwarden en lakenkoopman. De familie Plantinga zat al enige tijd op deze plek en dreef er een winkel die geadverteerd werd als 'P & O Plantenga, Heerenkleeding naar maat, confectie, normaalonderkleeding, manufacturen.' Spoedig na de vernieuwing huwde Plantinga en het gezin woonde met

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

dienstboden boven de winkel. De winkel heeft daarna veel andere gebruikers gekend, maar geen heeft de behoefte gehad om het uiterlijk te wijzigen; zelfs de winkelpuien bleven gehandhaafd.

De architect van het winkelhuis is niet bekend. De overdadige en stijlzuivere neo-rennaissance wijzen in de richting van W.C. de Groot of H.H. Kramer, toentertijd ambitieuze architecten die het gangbare eclecticisme van de gevestigde generatie architecten niet volgden en de neo-rennaissance introduceerden. W.C. de Groot baseerde zich daarbij op de Hollandse renaissance; Kramer met zijn Belgische opleidingsachtergrond paste die vrijer toe. De Groot komt bij dit pand dus eerder in aanmerking. De Hollandse renaissance is hier overigens vooral als decoratiestijl toegepast, omdat het winkelhuis een nieuwe opbouw kreeg: geen zadeldak met topgevel, maar een lijstgevel met afgeknotte schildkap, waar de beeldtaal van de renaissance op toegepast is.

Beschrijving EXTERIEUR: Diep hoekpand op rechthoekige grondslag van drie bouwlagen en met een afgeknotte schildkap, de voorgevel van bruine baksteen, op vele plaatsen verrijkt met elementen van cementsteen, de lange zijgevel geheel gepleisterd. Gezien de onregelmatig geplaatste vensters in vormen die in de richting van de achttiende eeuw wijzen is het heel goed mogelijk dat bij de vernieuwing de zijgevel gehandhaafd, aangepast en afgestuct is. De winkelpui bestaat aan beide zijden uit een groot etalagevenster op een lage, geprofileerde plint van hardsteen. Over die grote glasopeningen zijn lateien van ijzeren I-balken met enige toefjes versiering gelegd. De balken rusten op een forse pilaster aan beide zijkanten en een hardstenen ronde zuil op de hoek, waarachter een trapezium-vormige hoekportiek is uitgespaard. Aan weerszijden van de portiek wordt de fragiele hoekoplossing ook nog gedragen door twee ranke gietijzeren zuiltjes. De diagonaal staande oorspronkelijke glaspanelen deur met hang- en sluitwerk, o.a. met klinklichter. Tussen de zuilen zijn met zwikken van siersmeedwerk poortjes gevormd. Verderop in de zijgevel staan nog twee grote etalagevensters met portiek en deur in het midden in een vergelijkbare vormgeving, de gestucte zijgevel is beneden met groeven en diamantkoppen afgewerkt en op de verdiepingen met in het achtergedeelte vijf onregelmatig geplaatste vensters is de gevel vlak. De voorgevel is drie raamvakken breed en gemetseld van bruine steen, maar muurdammen en borsweringen zijn zo royaal versierd met wit geschilderde kunststeen-elementen dat het metselwerk niet meer domineert. Rustiek bewerkte kussenvormige speklagen geleden de gevel horizontaal. De rechtgesloten vensters, op de eerste verdieping hoge schuifvensters en op de tweede verdieping minder hoge stolpvensters, worden ontlast door hanenkammen met neggen en sluitstenen. De sluitstenen zijn versierd, de middelste van de eerste verdieping het opvallendst met in vol reliëf een Mercuriuskop met gevleugelde helm en die van de tweede verdieping in de vorm van consoles die de kroonlijst lijken te dragen. Voor de tweede verdieping zijn tegen de uiterste muurdammen op bewerkte consoles (met besnorde saterkoppen) rustende en met kapitelen bekroonde pilasters geplaatst. Onder de geprofileerde gootlijst wordt de gevel door een samengestelde kroonlijst beëindigd: lijstwerk van kunststeen met een fries van vakken metselmozaïek tussen bewerkte consoles. Tegen het middelste friesvak is een rolwerkcartouche aangebracht met het bouwjaar: 1885. Op het voorschild van de afgeknotte schildkap staat een grote kajuit, die overdadig van neorenaissance-motieven is voorzien: pilasters, van hout gesneden rolwerkwangen, kroonlijst met klosjes, een bekronend fronton en een smeedijzeren pinakel met windvaan en ster. Het voorschild is gedekt met dakleer, waar een twintig jaar geleden nog grote zinken platen lagen; het oostelijk zijschild is geheel gedekt met blauw geglazuurde Lucas IJbrandpannen, het westelijk schild met de gesmoorde versie.

Het dubbele achterhuis valt wegens de geringe monumentale waarde buiten de bescherming.

INTERIEUR: In de winkel, thans nostalgisch ingericht als horeca-gelegenheid, zijn alleen de plafondbalken nog oorspronkelijk. Het bovenhuis is deels in staat van ontmanteling, maar bevat nog deels de oorspronkelijke indeling en sporen van de inrichting. De toegang met trap zit in het achterhuis, een steektrap met leuningen voorzien van gietijzeren balusters. Op de tweede laag bestaat de woning uit een voorsalon over de volle breedte met een plafond met zware balken die met kleinere dwarsbalkjes een cassettenplafond

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

vormen met om de vakken acanthuslijsten. Vensteromlijnsingen met om de muurdammen golvende vensterbanken. Paneeldecoratie met hoekrozetten en decoratieve deuromlijsting. De betimmerde achterwand met kasten is ontmanteld. De zwart marmeren schouw heeft een mantelbetimmering met decoratieve pilasters en een kroonlijst in de vorm van een rozettenlijst. Achter de salon loopt westelijk over de volle diepte de gang naar het achterhuis. De eerste achterkamer bezit een gestuct plafond met mandorlalijs waarbinnen loofwerk; de tweede achterkamer een zwart marmeren schouw met decoratieve tegels en een stucplafond met een vlakke rondpas en een decoratief middenornament. De tweede laag is geheel uitgebroken; de kap is nog origineel.

WAARDERING

Winkelpand met bovenwoning van algemeen architectuurhistorisch en stedenbouwkundig belang

- vanwege de gave en stijlzuivere Neo-Renaissance-stijl, die het vooral uitwendig kenmerkt;
- vanwege de belangrijke sporen van de Neo-Renaissance interieurstijl die vooral de voorsalon nog bezit;
- vanwege de prominente ligging van dit decoratieve pand op een hoek van een van de belangrijkste straten van de stad, een positie die in de bijzondere ingangspartij gestalte heeft gekregen.

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen
Handelsgebouwen, opslag- en transportgebouwen

Subcategorie

Werk-woonhuis
Winkel (G)

Functie

Winkelwoning
Kledingzaak